vekslite vastu. See osa Laenukassa kapitalist moodustas aluse n. n. „Diskontokassale"; see töötab Laenukassa juures ja ka viimase organite juhatuse all, mispärast Laenukassat sest saadik nimetakse „Laenu- ja Diskontokassaks".

1887. a., kui seisuslik linnavalitsus maad pidi andma üldisele, tuli ka „Laenu- ja Diskontokassa" Siseministeeriumi seletusel üle anda uue linnaseaduse alusel töötama hakkavale omavalitsusele. Gildide õigus kassa peale leidis ametlikku tunnustamist ainult sedavõrt, et sealt laenu saamiseks endist viisi õigus jäeti üksi mõlema gildi liikmeile. Kummagi kassa valitsemine kuulus linnavolikogu poolt moodustatud komisjonile. — Neil alustel töötasid mõlemad kassad kuni Eesti iseseisvuse ajani. Ainult ühele isikule lubatava laenusumma piiri kõrgendati järkjärgult, kuni see tõusis viimati 3000 rbl. peale (linnavolikogu otsus 10. V. 1907). 1921. a. lõpul (28. XI.) otsustas Tartu linnavolikogu linnavalitsuse ettepanekul: kassade tegevus senisel kujul lõpetada ning nimetatud kassade ühendatud varandusist (umbes 130 000 marga suuruses) moodustada puutumata kapital, mille protsendest linnavalitsus abirahasid määrab tehniliste õppeasutiste õpilasile. See otsus teostati märtsis 1922, peale tema kinnitust Vabariigi valitsuse poolt.

Liivimaa Mõisnikkude Krediitselts oli järjekorra poolest teine Liivimaa panga-asutis, mille tegevus oli algusest saadik samuti Tartuga lähedalt seotud, sest et siin asusid täh. seltsi Põhja-Liivimaa (Eesti) ringkonna direktor ja valitsus. See Liivimaa rüütlimõisate omanikkude koos- ehk ühisvastutuse alusele rajatud pank alustas oma tegevuse 1802. a. ja tema ülesandeks oli pika-ajalise hüpotekaarkrediidi nõutamine mõisnikkudele nende maade kindlustusel (pantimisel). Laenusid jagas ta seltsi pantkirjade, s. o. liikmete kinnisvaradega (mõisatega) hästikindlustatud protsendipaberite näol, mis olid 4-—6-protsendilised. Esialgu seisis krediitselts ainult mõisnikkude teenistuses, kuid läinud sajandi 40-daist aastaist alates, mil mõisnikud sunnitud olid talumaid talupoegadele päriseks müüma hakkama, omandas selts tähtsuse ka talupoegade jaoks. Nimelt hakati 1845. a. päriseksmüüdavate maatükkide peale edasi kandma vastavat osa Krediitseltsi võlga, millega maa senini kui mõisnikkude omandus koormatud oli.

Käesolevagi lühikese ülevaate piirides oleks huvitav tähele panna, kui suur oli Krediitseltsi võlakoormus Põhja-Liivimaa, eriti aga Tartumaa maade peal üksikuil aastakümneil. Kahjuks pole praegu aga võimalik selle kohta üksikasjalisemat, täpsat arvustikumaterjali tuua. Teadete järele, mis Põllutööministeerium 1919. a. krepostijaoskondadelt kogunud, ulatusid kõik Tartumaa mõisate krepostеeritud võlad tähendatud aastal 11 478 309 kuldrubla peale. Neist moodustasid võlad põllupankadele umbes 5 miljonit ning võlad eraisikuile ligi 6½ miljonit rubla; esimesest summast on rõhuv osa kahtlemata Mõisnikkude Krediitseltsile kuuluv. See summa käib kokku ka ülevaate lõpul järgnevais tabeleis krediitseltsi kohta toodud arvudega, mis aga jällegi ei ole täpsad, vaid saadavalolevaist andmeist kaudselt tuletatud. Nagu näeme, olid nad küllalt suured, ja meil ei ole seepärast põhjust Mõisnikkude Krediitseltsi tähtsust meie maa agraar-laenuolude korralduse alal eitada.

Tartu Pank. Järjekorra poolest kolmandaks Tartus teotsevaks raha-asutiseks oli „Tartu Pank". — 1868. a. ühinesid Tartu magistraat ja mõlemad kohalikud gildid „Tartu Kogukonnapanga" asutamiseks. Seesuguse nimetusega ei olnud aga Rahaministeerium nõus, vaid võttis asutajate poolt esitatud põhikirjas nimetuse kui ka mõnes muus suhtes mõningad muudatused ette. Nimelt anti pangale nimeks „Tartu Pank" (Dorpater Bank) ja põhikirja § 2. järele määrati panga

Tartu, lk. 534